

PARTIZANSKO KRIVOTVORENJE HRVATSKE POVIJESTI (1)

O »krojenju« hrvatske povijesti u interesu partizansko-komunističke ideologije, čije se razorne posljedice i danas osjećaju, pokazuje i poslijeratno suđenje nekadašnjem banu Savske banovine dr. Viktoru Ružiću. Iz njega je razvidno i kakav je bio odnos partizanskih vlasti prema nadbiskupu Alojziju Stepincu i katoličkim svećenicima. Ako se imaju u vidu pristranost i neobjektivnost tadašnjih sudova, komisija za istraživanje zločina i svih drugih državnih ustanova i pojedinaca, koji su »pisali« hrvatsku povijest, nužno se nameće pitanje: Kakva je to povijesna istina danas pred nama?

Tomislav Vuković

— Suđenje partizanskih vlasti dr. Viktoru Ružiću u kolovozu 1945. na Sušaku zanimljivo je ne samo zbog stvarnih razloga njegova pokretanja, tijekom, utemeljenosti optužaba, odabira svjedoka, medijske popraćenosti, presude i njezina izvršenja, nego i zbog cijelog niza »sporednih« likova koji se cijelo vrijeme provlače u pitanjima sudskih istražitelja. U ovome će napisu biti riječi samo o katoličkom kleru, posebice o zagrebačkom nadbiskupu Alojziju Stepincu i sušačkome župniku Martinu Bubnju. Na pitanje koliko je poslijeratnim gospodarima ljudskih života i sudbina na ovim prostorima, zaogrnutim u plašt antifašizma, bilo stalo do istine i pravde, morala i zakona – neka pokušaj svatko sam odgovoriti nakon završetka feljtona. Temeljni dokumenti na kojima će on počivati jesu ovi:

– »Krivični spis protiv Viktora r. Ružića, odvjetnika iz Sušaka, radi zločina po čl. 2. toč. 1,3 Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj od 24. IV. 1945«, Okružni sud Rijeka, Poslovni broj: KČ.62/45 (u nastavku »Krivični spis«) i

– dr. Viktor Ružić: »Moje uspomene«, 1968, Povijesni institut, Podružnica u Slavonskome Brodu, rukopis iz Arhiva obitelji Brlić, kutija 105, svezak 31 (u nastavku »Moje uspomene«).

Krivični spis u riječkome sudu sadrži više različitih dokumenata: sudskih zapisnika, saslušanja, zapisnika Ozne, presuda i žalba vezanih za sudski postupak, a »Moje uspomene« je rukopis napisan na 55 stranica koji se nalazi u sklopu Knjižnice i arhiva obitelji Brlić.

Dr. Ružić - ban Savske banovine

U jednoj zamolbi za zaposlenje od 15. srpnja 1960. dr. Viktor Ružić naveo je svoje najvažnije biografske podatke. Iz njih se vidi da je rođen 1893. na Sušaku i da je nakon završene gimnazije studirao pravo u Beču, Grazu i Zagrebu, postigavši i doktorat. Na Sušaku je g. 1924. otvorio vlastiti odvjetnički ured sve do

svibnja 1936. kada je imenovan banom Savske banovine. Tu je dužnost obavljao više od dvije godine, tj. do kolovoza 1938.

Radi boljeg razumijevanja njegova ugleda i uloge u onodobnom javnom životu dobro je samo ukoliko podsjetiti se povijesnog konteksta. Naime, Kraljevina je Jugoslavija od 1929. bila administrativno podijeljena u devet banovina: Dravsku sa sjedištem u Ljubljani, Drinsku u Sarajevu, Dunavsku u Novom Sadu, Moravsku u Nišu, Primorsku u Splitu, Savsku u Zagrebu, Vardarsku u Skoplju, Vrbasku u Banjoj Luci i Zetsku sa sjedištem u Cetinju. Beograd je činio zasebnu cjelinu i nije bio sjedište banovine. Deset godina kasnije došlo je do reorganizacije banovina jer je veliko nezadovoljstvo hrvatskog naroda zbog krutoga beogradskog centralizma navelo srbijanske političare na ustupke. Tako je sporazumom između predsjednika Jugoslavenske vlade Dragiše Cvetkovića i predsjednika Hrvatske seljačke stranke Vladka Mačeka stvorena g. 1939. Banovina Hrvatska, spajanjem Savske i Primorske banovine te pripremanjem nekoliko većinski hrvatskih kotareva: Brčko, Derventa, Dubrovnik, Fojnica, Gradačac, Ilok, Šid i Travnik. Ona je prestala postojati proglašenjem Nezavisne Države Hrvatske 10. travnja 1941.

Ministar pravde u Jugoslavenskoj vladi

Dr. Ružić je u veljači 1939. imenovan ministrom pravde u beogradskoj vladi ali je na toj dužnosti ostao samo pola godine. Ne treba posebno isticati da je kraljevska dinastija Karađorđevića pomno pazila (dakako, u okviru aktualnih političkih i etničkih odnosa u državi), komu će biti povjerene najviše državničke dužnosti. Čini se kako je dr. Ružić bio prilično po njihovoj »mjeri« zbog njegova projugoslavenskostva, o čemu govori npr. njegova potpora srpskome političaru u Hrvatskoj Srđanu Budisavljeviću koji je pokrenuo akciju političkog okupljanja hrvatskih, slovenskih i bosanskohercegovačkih stranaka i uglednih pojedinaca oko ideje stvaranja jugoslavenske državne zajed-

Nazorovi sudovi za uklanjanje ideoloških neistomišljenika

● Odluke sudova za zaštitu nacionalne časti, čiji je osnutak potpisao Vladimir Nazor, bile su odmah izvršne i bez prava na žalbu

● Dr. Viktor Ružić (treći s lijeva) prije audijencije kod pape Pija XII. u ožujku 1939.

nice. Dr. Ružić je također bio Budisavljevićev važan oslonac u pokretanju projugoslavenskog glasila »Glas Slovenaca, Hrvata i Srba«, koji je počeo izlaziti početkom 1918. Osim toga, to svoje jugoslavensko opredjeljenje dr. Ružić je javno posvjedočio u više navrata, izjavivši i istražiteljima: »Čitav moj život stajao sam na stajalištu jugoslavenske državne ideje« (»Krivični spis«, Nastavak saslušanja dana 21. srpnja 1945, odgovor na 168. pitanje). No, pred partizanskim mu vlastima ni jugoslavinstvo nije puno pomoglo.

»Prvi dio rata proveo sam na Sušaku, gdje mi okupacione vlasti nisu dopustile da obavljam odvjetničku praksu, a kasnije sam bio po talijanskim vlastima uhapšen i nakon 4 mjeseci zatvora otpremljen u Italiju u internaciju« – opisuje svoj daljnji životni put dr. Ružić u nastavku spomenute zamolbe za zaposlenje iz g. 1960. (»Sušačka revija«, br. 49, Rijeka, 15. travnja 2005, str. 53).

»Sredinom 1943. vratio sam se kući, te god. 1944. otvorio opet vlastiti odvjetnički ured u Sušaku, koji sam vodio do kolovoza 1945. kada sam po Narodnom sudu nacionalne časti suđen na 2 godine zatvora i konfiskaciju imovine uz gubitak časnih prava na 5 godina. Nakon mjesec dana sam amnestiran, a godine 1951. zakonski sam rehabilitiran.«

Obavljao je nakon toga razne poslove u Rijeci, gdje je čak uspio g. 1952. ponovno otvoriti vlastiti

odvjetnički ured, sve do 1958. kada odlazi u mirovinu. Preminuo je 23. lipnja 1976. i pokopan je u obiteljskoj grobnici na Sušaku.

Glavni cilj - konfiskacija imovine

Svaki čitatelj njegova životopisa vjerojatno će se zapitati: Koji je to zločin u očima partizanskih vlasti počinio čovjek, intelektualac, političar, humanist, prevoditelj, ljubitelj umjetnosti, uz to i projugoslavenski nastrojen, sumnjiv ustaškim vlastima, koji je tijekom rata pomagao brojne ugrožene obitelji, pa i partizanske, i koji je bio uhićen od talijanskih okupacijskih vlasti? Nije

Odluku o osnutku zloglasnih sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj potpisao je 24. travnja 1945. tadašnji predsjednik Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (Zavnoh) Vladimir Nazor (»Narodne novine«, god. 1, br. 2, Zagreb, 7. kolovoza 1945, str. 17). No, bez obzira na relativno kratko vremensko razdoblje »Nazorovih sudova«, njihove su posljedice, posebice za hrvatski narod, bile katastrofalne.

zgorega također istaknuti da ni prije niti poslije suđenja nije imao nekakvih »mrlja« u odnosu prema ljudima drukčijeg podrijetla, svjetonazora ili političkog uvjerenja, što se vidi iz njegove usputne bilješke: »20. I. 1960. pošli smo čitava obitelj Čorak (dr. Boško Čorak, njegov zet, op. T. V.) i ja čestitati prijatelju Vasi Orloviću krsnu slavu« (»Moje uspomene«, str. 1). Na to je pitanje dr. Ružić sâm odgovorio a njegov se

odgovor može nazvati podsjetnikom upućenim i današnjoj Hrvatskoj, kojoj se nameće kolektivna i selektivna amnezija: »Kao u čitavoj Jugoslaviji, tako i u našem kraju učestali su se krivični procesi pred Narodnim sudovima protiv vlasnika trgovačkih firma, banaka, odnosno članovima uprava dioničkih društava zbog suradnje s okupatorom, koji su imali glavnu svrhu konfiskaciju imovine okrivljenika...« (»Moje uspomene«, isto, str. 49).

Spominje i drugi primjer iz prakse partizanskih sudova u ono doba: »Od tadanjih procesa, koji su se u svrhu konfiskacije imovine tada vodili, nakon ukidanja sudova za zaštitu nacionalne časti, pred redovnim sudovima, mislim da je za tadanje sudovanje najkarakterističniji bio proces protiv Špire Marete, vlasnika hotela 'Kontinental' na Sušaku. Dolaskom Talijana na Sušak on je uhapšen i sproveden u Italiju u internaciju. Hotel su rekvirirali talijanske vojne vlasti za talijanske oficire i plaćali onu nisku rekvizionu cijenu. Nakon kapitulacije Italije rekvirirali su hotel Nijemci, za svoju radnu organizaciju 'TOT'. Kada se iz internacije vratio, našao je hotel zaposjednut većinom za urede, a hotelske sobe kao i hotelski inventar se uništavao. On je osuđen zbog suradnje s neprijateljem, te je izrečena kazna konfiskacije imetka« (»Moje uspomene«, str. 50).

Potrebno je reći da je odluku o osnutku zloglasnih sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj potpisao 24. travnja 1945. tadašnji predsjednik Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (Zavnoh) Vladimir Nazor (»Narodne novine«, god. 1, br. 2, Zagreb, 7. kolovoza 1945, str. 17). Ti su sudovi radili »punom parom« gotovo pet mjeseci, kada je došlo do razdvajanja na vojne sudove koji su sudili, dakako, samo vojnim osobama, i na civilne, koji su preuzeli sve ostale parnice. No, bez obzira na relativno kratko vremensko razdoblje »Nazorovih sudova«, njihove su posljedice, posebice za hrvatski narod, bile katastrofalne. ■

Hrvatski antifašizam i komunizam - lice i naličje totalitarizma

— Utirući put totalitarnom političkom jedoumlju, partizanske su se vlasti nemilosrdno obračunavale s ideološkim neistomišljenicima poistovjećujući antifašizam i komunizam, što se jasno vidi i iz istražnog postupka i optužnice protiv dr. Viktora Ružića:

»143. pitanje: Da je dr. Mandić zaista stupio u KP, zašto bi to bio pogrešan put, kako ste mu to poručili?

Odgovor: Zato jer ja ne odobravam metode i sustav Komunističke partije...

171. Pitanje: Radi čega Vi ne odobravate sustav i metode Komunističke partije?

Odgovor: Ne odobravam već zbog razloga, zbog kojeg sam u ovoj sobi. Mnijenja sam da svaki pojedinac ima pravo na svoje slobodno političko

uvjerenje, i ako to ispovijeda a da nasiljem ne ruši postojeći poredak bio to i komunistički, nema biti pozvan na odgovornost. Držeći se tog principa preuzeo sam i obranu komunista, jer sam bio mnijenja da vlast nema pravo da uhićuje i maltretira lica samo zato što imaju izvjesno uvjerenje. To je glavni razlog zašto se ne slažem s komunističkim metodama« (»Krivični postupak«, Zapisnik o saslušanju od 21. srpnja 1945).

Isto je pitanje glasilo i kasnije pred istražiteljem Veljkom Vučinićem i zapisničarkom Dušankom Velff: »Zašto ste smatrali pogrešnim put dr. Mandića sve da bi bio i ušao u Komunističku partiju, a ona je bila pokretač i organizator borbe?« (»Krivični spis«, Zapisnik o saslušanju od 31. srpnja 1945, str. 1).

Spomenuti je »zločin« postao i sastavni dio optužnice:

»Javni tužilac Hrvatskog primorja u Sušaku u smislu čl. 12/I Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj tuži Viktora dr. Ružića što je...

7) u ljeti 1943. na Sušaku izjavio za dr. Mandića, kada je saznao da je ovaj ušao u NOP, da je njegov put pogrešan jer je stupio u Komunističku partiju... Čime je... djelom pod 7) odavši jasno svoj stav prema čitavom narodnooslobodilačkom pokretu, pokušao takovim svojim stavom prema rukovodećoj Komunističkoj partiji da unese nepovjerenja naroda u čitav narodnooslobodilački pokret i time da onemogući konačnu pobjedu naših naroda« (»Krivični spis«, Sudska rasprava od 25. kolovoza 1945, str. 1-2).

PARTIZANSKO KRIVOTVORENJE HRVATSKE POVIJESTI (2)

O »krojenju« hrvatske povijesti u interesu partizansko-komunističke ideologije, čije se razorne posljedice i danas osjećaju, pokazuje i poslijeratno suđenje nekadašnjem banu Savske banovine dr. Viktoru Ružiću. Iz njega je razvidno i kakav je bio odnos partizanskih vlasti prema nadbiskupu Alojziju Stepincu i katoličkim svećenicima. Ako se imaju u vidu pristranost i neobjektivnost tadašnjih sudova, komisija za istraživanje zločina i svih drugih državnih ustanova i pojedinaca, koji su »pisali« hrvatsku povijest, nužno se nameće pitanje: Kakva je to povijesna istina danas pred nama?

Tomislav Vuković

— Nakon što su u prvom nastavku predočeni stvarni razlozi partizanskih sudova za pokretanje sudskih postupaka (konfiskacija imovine i uklanjanje ideoloških neistomišljenika i protivnika) protiv velikog broja »narodnih neprijatelja« u poraću, među kojima se ni kriv ni dužan našao i dr. Viktor Ružić, zanimljivo je proniknuti i u mehanizme njihova funkcioniranja. Oni po svemu, smije se odmah na početku reći, podsjećaju na prave komedije kojima bi se svatko mogao nasmijati da nije riječ o njihovim presudama s tragičnim posljedicama za mnoštvo konkretnih osoba, s imenom i prezimenom, njihovim životima, obiteljima...

Saslušavanja od jutra do večeri

Apsolutni gospodar sadašnjosti i budućnosti svih građana u to doba bila je zloglasna Ozna, a dr. Ružić je zapisao:

»Jednoga dana došao je k meni bivši nar. (narodni, op. T. V.) poslanik Kunjašić iz Korčule, čija je kćerka profesorica bila aktivni član mjesne Ozne i savjetovao mi je da odem preko granice jer, koliko je doznao, da predstoji moje hapšenje. Iako sam bio uvjeren da tu informaciju imađe iz dobra vrela i tada sam mogao bez daljnje poći u Italiju i onda u Švicarsku, odlučio sam da se ne mičem.

Negdje u srpnju 1945. bio sam uhapšen i sproveden u Oznu, koja je tada bila u 'Park hotelu' na Sušaku. Tu mi je u prizemlju dana jedna soba, gdje sam spremio svoje stvari i onda predveden do isljednika. Preslušavan sam bio od 7,30 ujutro do 8 uvečer s malim odmorom za objed.

Bilo je svakakvih pitanja na koja kod najbolje volje nisam mogao odgovoriti, kao npr. što sam toga i toga dana na cesti razgovarao s dr. Mikuličićem, što sam tražio kod električara na Trsatu i slično... I tako dalje i tako dalje su se redala pitanja, a kada mi je već svega bilo dosta, izlanuo sam: Kažite mi da li ću ja još smjeti u životu bez vas pitati ići na šekret?

Tako sam bio preslušavan još daljnjih pet dana, no, svaki dan koji sat, dva manje...

Četrnaesti dan sproveden sam u Okružni sud u Sušaku. Tu mi je tadanji sudac istražitelj Veljko Vučinić, koji je bio vrlo pristojan sa mnom, pročitao optužnicu. Pojedine točke bile su tako naivne da sam upravo bio revoltiran, da se to imade smatrati krivičnim djelom... On me je uveo javnom tužitelju Ivanu Radetiću, kome sam isto kazao da imputirani mi čini ne mogu imati elemente krivičnih djela te da ću znati na mjerodavnom mjestu poduzeti nužne korake... I tako sam opet došao k svojoj obitelji.

No, ne za dugo iza toga sproveden sam u uze Okružnog suda u Sušaku gdje mi je izrečena optužnica« (»Moje uspomene«, str. 49).

»Pogrešno« sastavljena sudska rekonstrukcija

Kao iskusan odvjetnik, naslućujući kako istražiteljima, svjedocima i sucu nije uopće stalo do istine i pravde, dr. Ružić je zatražio da se o svemu vodi stenografski zapisnik. Zato je prije glavne rasprave vlastoručno napisao zamolbu:

»Budući da imadem najvećeg interesa da tijekom rasprave bude u cijelosti zabilježen, to molim da se na raspravu pozove na moj trošak

Sudskim je istražiteljima, čini se, tijekom ispitivanja dr. Ružić donekle još bio podnošljiv sve do onog trenutka kada je u pozitivnom kontekstu počeo svjedočiti o zagrebačkom nadbiskupu Alojziju Stepincu.

stenograf. Koliko mi je poznato, na Sušaku vladaju potpuno stenografijom dr. Ferdo Pavelić, odvjetnik na Sušaku, i prof. Turina, nastavnik na trgovačkoj akademiji« (»Krivični spis«, Zamolba predstojniku Suda za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj, bez datuma).

Zamolbi mu je udovoljeno, ali se dr. Ružiću dogodilo nešto što nije mogao predvidjeti:

»Moj prijedlog da se o raspravi vodi stenografski zapisnik bio je

Kako je »izgubljeno« svjedočenje o nadbiskupu Alojziju Stepincu

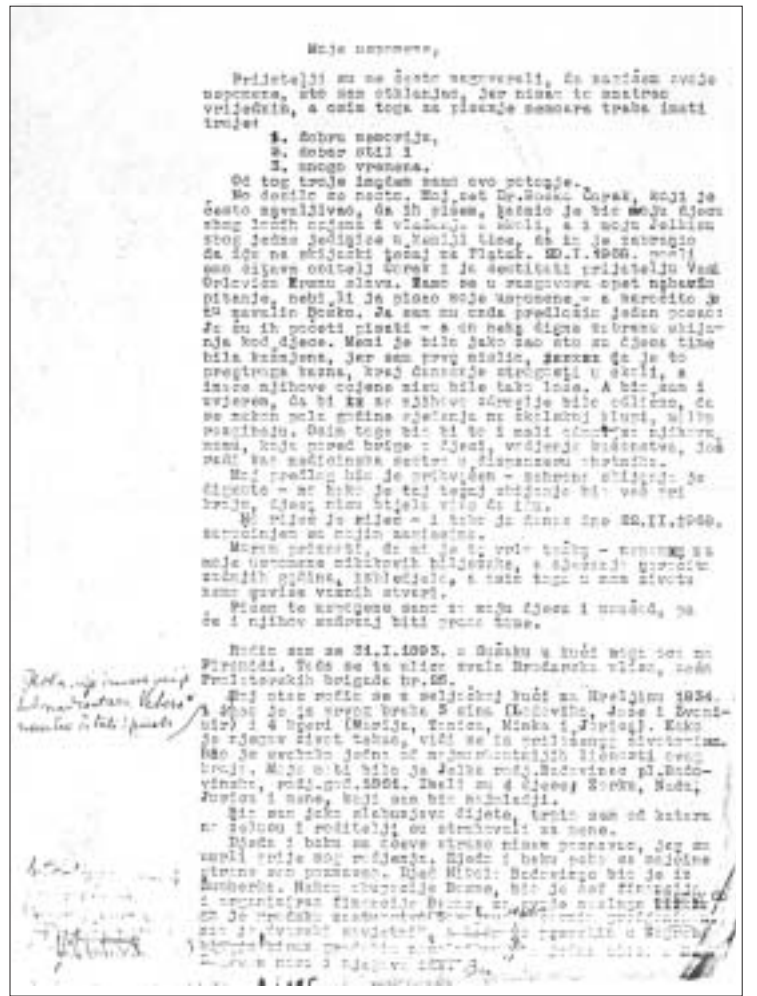
prihvaćen, no nakon rasprave sam bio obaviješten da se taj stenogram izgubio te se moralo zapisnik po sjećanju rekonstruirati« (»Moje uspomene«, str. 50).

Što se zapravo dogodilo pokušao je, iako prilično neuvjerljivo, objasniti sam stenograf, tj. brzopisac prof. Zvonimir Turina:

»Nakon svršetka rasprave protiv optuženika dr. Viktora Ružića, na kojoj sam ja fungirao kao stenografski zapisničar, dogovorio sam se s tajnikom suda da ću kroz jedan ili dva dana dešifrirati svoje stenografske zabilješke glede tijekom rasprave, te da ću ih donijeti u sud. U 2,30 sati istoga dana otišao sam kući sa stenografskim bilješkama te sam nakon večere stao dešifrirati. Sutradan, tj. 30. VIII. 1945. ujutro nisam nastavio radom oko dešifriranja jer sam se morao posvetiti svom redovnom zanimanju, tj. predavanju u trgovačkoj akademiji i službom referenta za stručne škole u Rijeci. Popodne nastavio sam radom oko dešifriranja sve do 17 sati, ali sam bio toliko premoren i živčano iscrpljen da sam morao prekinuti posao i otići na šetnju da se osvježim. Kad sam se u 20,30 sati vratio kući nisam našao na stolu stenografskih bilježaka niti već djelomično obavljeno dešifriranje (istaknuo T. V.). Tražio sam svuda po sobi i ostaloj kući, ali je sve tra-

ganje ostalo uzaludno, jer ih nigdje nisam mogao pronaći. Pitao sam svoju suprugu..., kćerku... od 21 godinu i sina... od 14 godina (imena su namjerno izostavljena, op. T. V.) da li je njima štogod poznato o nestanku bilježaka, ali mi oni kazaše da ih nisu primijetili na mom stolu i da im o nestanku nije apsolutno ništa poznato. Jutros sam nastavio tražanjem, ali bez rezultata. Radi toga došao sam u sud da stvar prijavim. (»Krivični spis«, Sudski zapisnik od 31. VIII. 1945, str. 1).

Dr. Ružić je tu, po njega zabrinjavajuću i iznenadnu činjenicu, spomenuo kasnije i u svom Zhtjevu za zaštitu zakonitosti protiv pravomoćne presude Suda za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u

● Prva stranica životopisa dr. Viktora Ružića »Moje uspomene«

Hrvatskoj za Okr. Hrvatsko primorje:

»O tijeku rasprave i iskazu svjedoka ne postoji izvorni zapisnik. Na moj prijedlog, naime, bio je na raspravu pozvan stenograf, pa se sam zapisnik o iskazu svjedoka nije ni vodio. Kad je stenograf trebao predati stenogram, izjavio je da mu je nestao. Sud je stoga po sjećanju rekonstruirao iskaze svjedoka koji su, kako sam dokazao, u mnogim dijelovima pogrešno sastavljeni (istaknuo T. V.)« (»Krivični spis«, Dopis predsjedniku Vrhovnog suda Narodne Republike Hrvatske, bez datuma).

»Čovjek se mora stidjeti biti katolikom«!?

U prvi se trenutak čini kako je riječ o velikoj zbrci, međutim, sve je vrlo jednostavno i jasno nakon usporedbe dviju rekonstrukcija »nestalog« zapisnika: sudske i Ružićeve. Sudskim je istražiteljima, čini se, tijekom ispitivanja dr. Ružić donekle još bio podnošljiv sve do onog trenutka kada je u pozitivnom kontekstu počeo svjedočiti o zagrebačkom nadbiskupu Alojziju Stepincu:

»Upitan s kime sam imao veze od klera za vrijeme rata, počeo sam sa vrha: s papom, kod njega sam bio u audijenciji i razložio sam teško stanje u Hrvatskoj, s državnim tajnikom Vatikana kardinalom Maglioneom u pitanju navodnog priznavanja NDH i ponašanju klera u

Hrvatskoj, o čemu sam već gore pričao, s nadbiskupom Stepincem koji mi je slao bjegunce Srbe i Židove da im pomognem da se sklone (istaknuo T. V.), s krčkim biskupom Srebrničem i riječkim Camozom, kad je trebala intervencija kod težih slučajeva progona naših ljudi... (»Moje uspomene«, str. 49).

Međutim, istražitelji su ovu Ružićevu izjavu malo drukčije rekonstruirali pa su za povijest do današnjih dana ostale zapisane ove njegove tobožnje riječi:

»- 9. pitanje: S kojim biskupima i crkvenim govornicima ste podržavali veze?

- Odgovor: Godine 1941. bio sam primljen u audijenciju kod pape gdje sam mu razložio žalosno držanje i nižege i višega klera u Hrvatskoj te sramotnu njihovu ulogu u ustaškom pokretu. Bio sam i kod državnog tajnika kardinala Maglionea upozoriti ga da se pronose glasine da kani Vatikan uspostaviti veze s NDH te mu izjavio da je ponašanje odgovornih faktora u Hrvatskoj a i klera takovo da se čovjek mora stidjeti biti katolikom. Dobio sam od njega odgovor da je njima poznata situacija i da se mogu ugledom u almanah Vatikana uvjeriti da za Vatikan Hrvatska ne postoji. S nadbiskupom Stepincem od 1941. nisam imao nikakve veze, osim čestitanja o Božiću kada sam bio u internaciji (istaknuo T. V.)« (»Krivični spis«, Zapisnik saslušanja sastavljen u Ozni za Hrv. primorje od 19. srpnja 1945).

NASTAVLJA SE

Nejasni motivi dr. Ljube Bobana

— Koliko su zbog ideoloških motiva krivotvorene, prekrajane, izmišljane i prešućivane brojne povijesne činjenice o Drugome svjetskom ratu i poraću na ovim prostorima i koliko su utjecale na »pisanje« povijesti i oblikovanje svijesti ljudi, pokazuje i slučaj dr. Ljube Bobana. Naime, i on spominje da je pročitao rukopis dr. Viktora Ružića »Moje uspomene«, koji je koristio u slaganju povijesnih mozaika (Ljubo Boban: »Hrvatska u arhivima izbjegličke vlade 1941-1943«, Globus, Zagreb, 1985, str. 459, fusnota br. 1). Dr. Boban također donosi o dr. Ružiću zanimljiv podatak da je on bio, kako doslovce piše, »sumnjiv« ustaškim vlastima (isto, fusnota br. 2). Međutim, ostaje nejasno zbog čega je taj vrsni povjesničar, akademik i jedan od uglednijih historiografskih autoriteta, znajući za sudsku farsu i cirkus sa stenografskim zapisnikom, svjedno napisao: »U istrazi je Ružić izjavio...« (isto, fusnota br. 6), citirajući naknadno »prerađene«, tj. »rekonstruirane« Ružićeve izjave o nadbiskupu Stepincu po Oznimim djelatnicima.

PARTIZANSKO KRIVOTVORENJE HRVATSKE POVIJESTI (3)

O »krojenju« hrvatske povijesti u interesu partizansko-komunističke ideologije, čije se razorne posljedice i danas osjećaju, pokazuje i poslijeratno suđenje nekadašnjem banu Savske banovine dr. Viktoru Ružiću. Iz njega je razvidno i kakav je bio odnos partizanskih vlasti prema nadbiskupu Alojziju Stepincu i katoličkim svećenicima. Ako se imaju u vidu pristranost i neobjektivnost tadašnjih sudova, komisija za istraživanje zločina i svih drugih državnih ustanova i pojedinaca, koji su »pisali« hrvatsku povijest, nužno se nameće pitanje: Kakva je to povijesna istina danas pred nama?

Tomislav Vuković

— Nakon što je u prošleme nastavku prikazana sva beskrupuloznost partizanskih sudova na primjeru svjedočenja dr. Viktora Ružića o zagrebačkome nadbiskupu Alojziju Stepincu, dobro je upozoriti na još nekoliko njihovih ustaljenih metoda koje su im služile u »krojenju« povijesti po vlastitoj »mjeri«.

Tužitelj Radetić piše i tuži

To je u prvom redu stvaranje općega medijskog ozračja u kojem je osumnjičenik već unaprijed bio proglašen krivim i nije imao nikakva izgleda za uspjeh bez obzira na sve raspoložive dokaze. To nije, razumije se, mimoišlo ni dr. Ružića: »Prije rasprave (sva su isticanja moja, T. V.), tj. 29. VIII. 1945. izašao je u 'Primorskom vjesniku' iz pera javnog tužioca Radetića opsežan članak pod naslovom 'Protunarodni rad i djelovanje Viktora dr. Ružića'. Istoga dan bila je rasprava. Sud za zaštitu nacionalne časti bio je sastavljen kako slijedi: predsjednik Bernardo Brnabić (listonoša), Genoveva Tomić (težakinja), Josipa Ružić (kućna pomoćnica), Josip Sokolić (učitelj) i Branko Matetić (trgovac)« (»Moje uspomene«, str. 49-50).

Osim toga, obrana je redovito bila stavljena u krajnje neravnopravan položaj u kojemu joj je bio onemogućen bilo kakav normalan rad, što se vidi i iz govora Ružićeva odvjetnika (nečitko ime!) Perčića:

»Narodni sude! Narode!

Moj položaj branitelja optuženog dr. Ružića je vrlo težak jer sam istom danas u 9 sati ujutro primio odluku narodnog suda kojom sam postavljen bio njegovim braniteljem, tako da mi je nemoguće bilo da u tom kratkom vremenu proučim spise protiv njega provedenog istražnog postupka, a još manje da u vezi sa sadržajem tih spisa i optužnice dobijem od njega potrebne obavijesti za utemeljenje njegove obrane« (»Krivični spis«, Završna riječ obrane, str. 1).

Sudačko dokazivanje pravovjernosti

Sve se ostalo zbivalo rutinski: »Predsjednik je završio raspravu doslovce ovim riječima: 'Budući da se sud uvjerio o krivnji optuženog, povlači se na vijećanje'« (»Moje uspomene«, str. 50). »Glede krivnje svi suci i predsjednik glasuju da je optuženi kriv za sva djela navedena u optužnici. Glede kazne sudac Branko Matetić glasuje da se osuđenom udari kazna od 10 godina gubitka nacionalne časti i 2 godine lišenja slobode« (»Krivični spis«, Zapisnik o vijećanju od 29. kolovoza 1945).

Međutim, u natjecanju za »is-terivanjem pravde«, što je u biti

bilo najobičnije dokazivanje vlastite odanosti i vjernosti novim vlastima, pojedini suci obično nisu bili zadovoljni visinom kazne. Tako je i u slučaju dr. Ružića učitelj Sokolić predložio da se okrivljenom uz izrečenu presudu konfiscira još i imovina:

»Sudac Josip Sokolić glasuje naprotiv da se optuženiku udari kazna od deset godina gubitka nacionalne časti, od dvije godine lišenja slobode i konfiskacija čitave imovine osim vile na Sušaku na Pećinama u kojoj optuženik stanuje« (»Krivični spis«, isto).

Takvi su prijedlozi dočekani, dakako, s jednodušnom potporom: »Svi ostali suci i predsjednik pridružuju se glasu Josipa Sokolića« (isto). I dr. Ružiću je izrečena očekivana presuda:

»Vijećanje je bilo kratko i izrečena je sljedeća presuda: 10 godina gubitka nacionalne časti, 2 godine lišenja slobode i konfiskacija čitave imovine osim vile u Pećinama u kojoj stanuje« (»Moje uspomene«, str. 50).

Vrhovni sud je kasnije na žalbu dr. Ružića i zahtjev za obnovom postupka donio »rješenje u ime naroda« s uobičajenim usklikom:

Ono što svakako »upada u oči« stalna su pitanja Ozninih istražitelja tijekom saslušanja o predstavnicima Katoličke Crkve i njihovo uporno insistiranje da Ružić otkrije svoje »veze« s njima. To je, očito, bio jedan od većih zločina svih »narodnih neprijatelja« u to doba, a posebice što se dr. Ružić osobno jednom susreo i s papom te u više navrata s papinskim nuncijem u ondašnjoj Jugoslaviji i biskupima. Njegova suradnja s nižim klerom, posebno s ondašnjim sušačkim župnikom Martinom Bujnjem na humanitarno-karitativnoj razini, bila je ocijenjena zločinačkom i ušla je kao dio optužnice.

»Smrt fašizmu, sloboda narodu!« Prema čl. 13. Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj od 24. IV. 1945, »presude sudova za zaštitu nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj odmah su izvršene i prema tome je žalba protiv takvih presuda nedopustiva« (»Krivični spis«).

Dr. Ružić je kasnije ipak pomilovan ali je presuda za stvarni razlog optužbe ostala na snazi: »Dne 11. IX. 1946. bio sam temeljem tada izašlom ukazu o pomilovanju oprostjen od daljnjeg izdržavanja kazne, no konfiskacija

»Nadbiskup Stepinac slao mi je bjegunce Srbe i Židove«

● Papa Pio XII. i nadbiskup Alojzije Stepinac bili su partizanskim istražiteljima najveći »narodni neprijatelji«, pa je dr. Viktor Ružić morao opravdavati svaki kontakt s njima

imetka i gubitak časti je ostalo« (»Moje uspomene«, str. 50).

Nezanimljivi patrijarh i rabin

Ono što svakako »upada u oči«, što je djelomice već i spomenuto, stalna su pitanja Ozninih istražitelja tijekom saslušanja o predstavnicima Katoličke Crkve i njihovo uporno insistiranje da Ružić otkrije svoje »veze« s njima. To je, očito, bio jedan

partizanskog svjesnog krivotvorenja povijesti nisu nikada smjele i mogle »ugledati svjetlo dana«. Najprije je dr. Ružić morao objašnjavati »sumnjivi« susret s papom Pijom XII:

»Upitan s kime sam imao veze od klera za vrijeme rata, počeo sam sa vrha: s papom, kod njega sam bio u audijenciji« (»Moje uspomene«, str. 49).

Audijenciju pojašnjava i dr. Boban: »Ružić je ranije, dok je bio ministar pravde, prigodom inauguracije pape, kad je predvodio jugoslavensku delegaciju, bio odlikovan Lentom Grgura Velikog. Po njegovu navodu, to je odlikovanje dobio već i iz protokolarnih razloga, a nije bez važnosti bila ni činjenica što je, kao ministar pravde, pomogao sanaciju Beogradske nadbiskupije« (Ljubo Boban: »Hrvatska u arhivama izbjegličke vlade 1941-1943, Globus, Zagreb, 1985, str. 462, fusnota br. 6).

Na popisu »sumnjivih lica« partizanskih istražitelja nalazio se i nekadašnji vatikanski nuncij u Jugoslaviji: »57. pitanje: Vaše veze s mnogim biskupima i papinskim nuncijem su činjenice. Na kojoj liniji su se te veze održavale?

Odgovor: Ja sam bio dvije i pol godine u Zagrebu gdje su se godišnje održavale biskupske konferencije, te sam svaki puta pozvao, što je i bio običaj takvom prilikom, visoki kler na ručak. Osim toga, smatrao je svaki biskup kad

je posjetio Zagreb, osobito oni iz Savske banovine, za pristojnost da mi učine posjet. Kao ministar pravde bio sam ujedno i ministar vjere, te sam u svojoj dužnosti bio u vezi kako s klerom katoličkim tako i s patrijarhom i klerom pravoslavim, kao i s vrhovnim rabinom« (»Kazneni spis«, Zapisnik Ozne, saslušanje od 19. srpnja 1945., str. 11).

Usputno, svakako je zanimljivo da istražiteljima nisu nimalo bili zanimljivi ni pravoslavni niti židovski vjerski predstavnici, o kojima mu tijekom istrage nije bilo postavljeno nijedno pitanje.

Intervencije biskupa Camozzija

Nije zgoroga ponovno se podsjetiti i na Ružićev odjeljak o nadbiskupu Stepincu, zbog kojega je cijeli stenoografski zapis bio »zagubljen«, jer u njemu spominje i drugu dvojicu tadašnjih biskupa. Dakle, dr. Ružić se prema vlastitim riječima, susretao i »s nadbiskupom Stepincem, koji mi je slao bjegunce Srbe i Židove da im pomognem da se sklope, s krčkim biskupom Srebrničem i riječkim Camozzom, kad je trebala intervencija kod težih slučajeva progona naših ljudi« (»Moje uspomene«, isto, str. 49).

Svoje je kontakte s tom dvojicom biskupa, Srebrničem i Camozzijem, istražiteljima i podrobnije opisao: »62. pitanje: Koliko ste puta bili kod Camozzija na Rijeci?

Odgovor: Više puta, i to prvi put negdje 1941. moleći da intervenira za jednu učiteljicu koju su uhapsili. Godine 1943. kada sam se vratio iz internacije, bio sam kod njega da zahvalim za njegove mnogobrojne intervencije za koje sam ga kroz nadzornika stražara za pojedine kaznjениke, naročito one osuđene na smrt, zamolio, a bio sam i kod njega više puta zbog malog slijepog Poljaka koji je nastradao uslijed eksplozije jedne ručne granate, pa da se smjesti u kakav sljepački zavod, budući da je on svojevremeno pomagao poljske emigrante« (»Kazneni spis«, Zapisnik Ozne saslušanje od 19. srpnja 1945, str. 12).

»...bio je biskup Srebrnić jednom kod mene u uredu 1944. g. moliti me da napišem neke molbe za uhapšениke« (»Kazneni spis«, Zapisnik Ozne, saslušanje od 19. srpnja 1945, str. 4).

Dr. Ružić je morao opravdavati i svoje kontakte s ondašnjim ljubljanskim nadbiskupom: »56. pitanje: Kakve veze ste imali s ljubljanskim nadbiskupom dr. Rožmanom?

Odgovor: Nikakve, osim jednog pisma koje sam mu pisao poštom i tražio informacije za jedno dijete koje je jedna žena iz Gorskog kotara, kad se je vraćala iz internacije izgubila, a koje se navodno nalazi u jednom sirotištu vođenom od redovnica u Ljubljani. Od njega sam dobio odgovor da se to dijete stvarno tamo nalazi, te sam to pismo predao baki odnosnoga djeteta. Biskupa Rožmana nisam vidio od vremena kad sam bio ministar« (»Kazneni spis«, Zapisnik Ozne, saslušanje od 19. srpnja 1945, str. 12).

Uspješna intervencija za sedamnaesticu iz Bakra

— U jednome odgovoru sudskim istražiteljima dr. Ružić spominje i jednu od intervencija onodobnoga senjskog biskupa dr. Viktora Burića:

»Iste godine 1944. kada su trebali doći pred sud 17-orica Bakrana optužena za špijunažu, i to Skoko, Vidas i drugovi, posjetio me biskup Burić i u dogovoru s prof. Polićem posli smo do Rasmana intervenirati da se dade ovdje amnestija. Napominjem da sam ja preuzeo zastupanje ovih okrivljenika. Kada su, međutim, bili osuđeni na smrt, posli smo biskup, dr. Špehar i ja kao njihovi branitelji do beratera da protestiramo na postupku i da predamo molbu za pomilovanje koje je iza dva dana uslijedilo.« (»Krivični spis«, Zapisnik saslušanja sastavljen u Ozni za Hrvatsko primorje, od 19. srpnja 1945, str. 9).

PARTIZANSKO KRIVOTVORENJE HRVATSKE POVIJESTI (4)

O »krojenju« hrvatske povijesti u interesu partizansko-komunističke ideologije, čije se razorne posljedice i danas osjećaju, po kazuje i poslijeratno suđenje nekadašnjem banu Savske banovine dr. Viktoru Ružiću. Iz njega je razvidno i kakav je bio odnos partizanskih vlasti prema nadbiskupu Alojziju Stepincu i katoličkim svećenicima. Ako se imaju u vidu pristranost i neobjektivnost tadašnjih sudova, komisija za istraživanje zločina i svih drugih državnih ustanova i pojedinaca koji su »pisali« hrvatsku povijest, nužno se nameće pitanje: Kakva je to povijesna istina danas pred nama?

Tomislav Vuković

— Poslijeratni »slučaj« dr. Viktora Ružića važan je ne samo zbog brojnih detalja koji jasno pokazuju krajnju neobjektivnost partizanskih sudova, nego i zbog jedne vrlo važne činjenice koja osvjetljava veličinu nadbiskupa Alojzija Stepinca u teškom ratnom vremenu. Naime, zbog svojih brojnih usmenih i pisanih intervencija i konkretnih djela on je s razlogom u percepciji javnosti: »ustrajan propovjednik istine i pravde«, »pomoćnik potlačenih i ugroženih«, »zaštitnik Srba«, »zagovornik hrvatskih Židova«, kako ga to između ostaloga naziva jedan od najboljih poznavatelja njegova života - franjevac dr. Aleksa Benigar.

Intervencija za političkog Jugoslavena

Međutim, u tom kontekstu nadbiskupova zauzimanja za potrebite i ugrožene, u svijesti hrvatske katoličke javnosti, možda, ne zauzima dovoljno istaknuto mjesto njegovo beskompromisno zauzimanje i za političke neistomišljenike! To zorno pokazuje i njegova intervencija za dr. Ružića. Dakako, ovdje se pod pojmom »politika« ne podrazumijeva konkretna politička djelatnost, nego stav prema nekim (u biti i političkim) vrednotama, kao što su: narod, država i sl.

Odnos nadbiskupa Stepinca prema hrvatskoj samostalnosti i ondašnjoj Jugoslaviji bio je općenito poznat, a njega je on otvoreno i ponovio u glasovitom govoru tijekom suđenja:

»Hrvatski se narod plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu i ja bih bio ništarija kad ne bih osjetio bilo hrvatskoga naroda koji je bio rob u

bivšoj Jugoslaviji!« (Aleksa Benigar: »Alojzije Stepinac - hrvatski kardinal«, Glas Koncila i Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1993, 2. popravljeno i prošireno izdanje, str. 538). Međutim, to ga nimalo nije priječilo da se u određenom trenutku zauzme za osobu koja je imala potpuno drukčiji, tj. državotvorno-jugoslavenski stav o tom problemu. Nadbiskupova pismena intervencija za dr. Ružića i njegova sina, uhićenih od talijanskih vlasti, upućena je 2. srpnja 1942. pod rednim brojem 149-E-1942 Vatikanske državnog tajništva, točnije na ruke mons. Giovanni Battista Montiniju, tadašnjem zamjeniku državnog tajnika (kasnijem papi Pavlu VI). U njoj nadbiskup upozorava kako je riječ o uhićenom nekadašnjem »jugoslavenskom poznaje i mons. Felici« (Arhiv Postulature za proglašenje svetim bl. Alojzija Stepinca, Zagreb, br. 3387). On također u istome dopisu moli da se intervenira i za »dr. Rajka Djermanovića koji se nalazi u zatvoru Regina Coeli u Rimu« (isto). Zanimljivo je da je točno istoga datuma, vjerojatno ne slučajno, za uhićenog dr. Ružića intervenirao i krčki biskup dr. Josip Srebrnić:

»Ministarstvo unutarnjih poslova javljalo je 2. VII. 1942. prefektu na Rijeci da je krčki biskup J. Srebrnić intervenirao za Ružića, koji je u zatvoru zajedno sa svojim sinom« (Ljubo Boban: »Hrvatska u arhivima izbjegličke vlade 1941-1943, Globus, Zagreb, 1985, str. 462, fusnota br. 7).

Iz dostupnih podataka čini se da dr. Ružić nije ni znao za intervenciju nadbiskupa Stepinca jer je kasnije nigdje ne spominje. Jedino je zabilježio:

»Kad sam bio zatvoren 1942. godine intervenirao je biskup Srebr-

Optužnica sastavljena nakon pogubljenja

● Dopis nadbiskupa Alojzija Stepinca u kojemu se zauzeo za uhićenog dr. Viktora Ružića i njegova sina

nić za mene kod državnog tajnika Maglionea, te kad sam bio oslobođen i bio biskup Srebrnić na Sušaku, išao sam mu zahvaliti (»Kazneni spis«, Zapisnik Ozne, saslušanje od 19. srpnja 1945, str. 4).

Razloge uhićenja navodi dr. Boban:

»U svibnju 1942. Ružićev sin (također Viktor Ružić) imao je proslavu mature kojoj su prisustvovali i neki njegovi kolege. Kako je nastupio policijski sat, oni su ostali na spavanju. Policija, koja je tražila jednog od njih, Dušana Rapoteča, izvršila je pretres i goste odvela u zatvor. Nakon dva dana uhapšena su i oba Ružića« (Ljubo Boban, isto, str. 462).

Na kraju dopisa nadbiskupa Stepinca nalazi se zabilješka na hrvatskome jeziku u kojoj doslovce stoji:

»1. Dr. Ružić pušten na slobodu po zauzimanju preuzv. g. nadbisku-

pa kod talijanskog poslanika u Zagrebu.

2. Za g. dr. Gjermanovića interesirao se tajnik preuzv. nadbiskupa, u Rimu u 'Sudskome zatvoru'.«

»Trn u oku« komunistima

Krajnje zločinačka narav partizanskih sudova, za koju nikada nitko u Hrvatskoj ne samo da nije odgovarao nego su mnogi na njoj gradili karijere i bili društveno povlašteni (što sve traje do današnjih dana), došla je također na vidjelo tijekom suđenja dr. Ružiću, točnije u onom dijelu u kojem se spominje sušački župnik Martin Bubanj. Zbog iskrenog rodoljublja, domoljublja i predanosti svojem pozivu bio je »trn u oku« lokalnim komunističkim zločincima. Zato su ga, čim su preuzeli vlast, najvjerojatnije već 27. travnja 1945, bez suda i presude, obrazložena i dokazane krivnje jednostavno ubili s ostalim »narodnim neprijateljima« nad jamom Beždan u Kostreni, u koju je i bačen.

Poslijeratni partizanski »gospodari ljudskih života« nisu osjećali nikakvu potrebu podignuti barem optužbu protiv župnika Bubnja, a pogotovu gubiti vrijeme na sudski proces. Nekoliko dana nakon što su ga pogubili naknadno su ipak sastavili zločinački uradak - »optužbu«, katastrofalnog sadržaja i prepunu nelogičnosti, bez ikakvog ur. broja, točnog datuma, žiga i potpisa.

Da apsurd bude potpun, optužnica Vojnoga suda u Ogulinu, koju je sastavio izvjesni »Benedetti«, napisana je, kako doslovce stoji - »svibnja 1945«, dakle, nakon što je župnik Bubanj već bio pogubljen!

»I partizane izvlačio iz zatvora«

U njoj doslovce stoji: »Optužba

1. Što je dolaskom talijanske vojske 1941. kao pristalica Paveličeve NDH iz propovjedaonice širio

Krajnje zločinačka narav partizanskih sudova, za koju nikada nitko u Hrvatskoj ne samo da nije odgovarao nego su mnogi na njoj gradili karijere i bili društveno povlašteni (što sve traje do današnjih dana), došla je također na vidjelo tijekom suđenja dr. Ružiću, točnije u onom dijelu u kojem se spominje sušački župnik Martin Bubanj. Zbog iskrenog rodoljublja, domoljublja i predanosti svojem pozivu, bio je »trn u oku« lokalnim komunističkim zločincima. Zato su ga, čim su preuzeli vlast, bez suda i presude, obrazložena i dokazane krivnje - jednostavno ubili...

mržnju među našim narodima i aktivno pomagao okupatorima.

2. Što je za cijelo vrijeme okupacije Sušaka surađivao s okupatorima kao predstavnik Crkve, te na taj način moralno pomagao okupatora i dao mu podršku za daljnje teroriziranje.

3. Što je pomoću okupatorske i ustaške vlasti u Sušaku podmićivanjem preko socijalne skrbi odvlačio narod od NOP-a, te time htio prikazati kako i okupator želi narodu dobro.

4. Što je održavao konferencije s biskupom Srebrnićem, Krešom Vranićem i drugim četničkim i bjelogardejskim prvcima za zajedničku suradnju na poziv okupatora i protiv NOP-a.

5. Što je za vrijeme talijanske okupacije primao velike svote novca od 'Intendanze civili' u Sušaku, a koji je novac upotrebljavao za širenje lažne promidžbe protiv NOP-a.

6. Što se za Božić 1944. najspremnije odazvao pozivu Ustaške zaštitne policije da održi predavanje preko razglasne postaje a u kojem je veličao okupatora i ustaške vlasti.

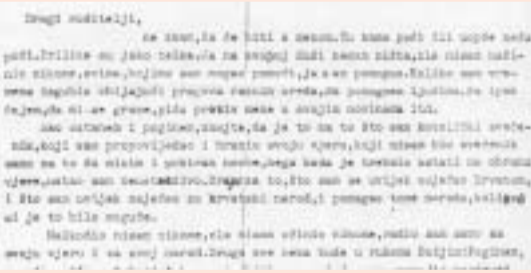
7. Što je održavao prisne veze sa šefom zloglasne policije Žunićem i time pomagao policijske pothvate protiv NOP-a.

Bubanj je poznati Paveličevac koji je otvoreno harangirao protiv Srba, pa čak i s propovjedaonice. U zadnje je vrijeme simpatizirao Angloamerikance. U tjesnim je vezama s konzulatom na Rijeci, a inače je jedan od najistaknutijih mačekovaca. Nije pristajao uz ustaški pokret koji je kritizirao i ismijavao (sva su isticanja moja, T. V.).

Prof. Violić izjavio je u zatvoru u Kostreni, kad se povelja riječ o tome da je Bubanj strijeljan, da nije ni čudo kad se zna da je on, Blažina i Šimić radio na listi za internirce.

Inače vrlo pametan i inteligentan, prijazan i dobar prema ljudima, tako da su ga svi voljeli. Pomagao je svima, pa čak i partizane je izvlačio iz zatvora. Na taj način htio je sakriti svoj pravi rad. ■

Martinovo posljednje pismo roditeljima

— Naslućujući što ga čeka, župnik Martin Bubanj, kojega su u obitelji od milja zvali »Tinko«, sa Sušaka je 11. travnja 1945, dakle oko dva tjedna prije nego će biti pogubljen, roditeljima u Dol-Križišće poslao posljednje pismo:

»Dragi roditelji, ne znam ča će biti s menom. Ču kamo poći ili uopće neću poći. Prilike su jako teške. Ja na svojoj duši nemam ništa, zla nisam načinio nikome, svima kojima sam mogao pomoći, ja sam pomogao. Koliko sam vremena izgubio objajući pragove raznih ureda da pomognem ljudima. Pa ipak čujem da mi se groze, pišu protiv mene u svojim novinama itd.

Ako stanem i poginem, znajte da je to zato što sam katolički svećenik koji sam propovijedao i branio svoju vjeru, koji nisam bio svećenik samo zato da misim i pobiram novce, nego kada je trebalo ustati na obranu vjere, ustao sam neustrašivo. Drugo zato što sam se uvijek osjećao Hrvatom, i što sam uvijek osjećao za hrvatski

narod, i pomagao tome narodu, koliko god mi je to bilo moguće. Naškodio nisam nikome, zla nisam učinio nikome, radio sam samo za svoju vjeru i za svoj narod. Drugo sve neka bude u rukama Božjim! Ako poginem, nemojte ništa plakati, čak morate biti ponosni da sam zavrijedio poginuti za Boga i vjeru.

Ako se odlučim na put, vratit ću se kada se prilike umire. Može to biti i brzo, a može trajati i dulje vremena. Samo Bog znade. Molite se Boga za mene, samo On će me čuvati.

Gladni nemojte biti, imate zemlje i posjeda. Prodajte pa jedite, ionako nemate to kome ostaviti. Ako zeti žele da im ostavite, neka se za vas brinu. Ni Jakov ni Joža vas neće ostaviti gladne ako vam budu mogli pomoći. Bojim se za naše u Ogulinu, jer tamo će biti jake borbe. No, i njih će dragi Bog čuvati.

Sve svoje ostavljam Ivki. Što bude ona imala, imat ćete i vi.

Rado bih vas još jednom vidjeti, no u današnjim prilikama je to nemoguće. Stoga vam prilažem najnoviju fotografiju da vi vidite kako sam izgledao prije nego sam otišao u svijet, odnosno prije nego sam poginuo.

Ljubi vas i pozdravlja vaš Tinko!«

Teško je dokučiti osjećaje i misli njegovih roditelja nakon što su pročitali potresno pismo svoga sina, no ono bi se i danas, kada se zločini pojednika relativiziraju, prešućuju i umanjuju, moglo aktualizirati porukom: Partizani, sjetite se Martinove majke!

PARTIZANSKO KRIVOTVORENJE HRVATSKE POVIJESTI (5)

O »krojenju« hrvatske povijesti u interesu partizansko-komunističke ideologije, čije se razorne posljedice i danas osjećaju, pokazuje i poslijeratno suđenje nekadašnjem banu Savske banovine dr. Viktoru Ružiću. Iz njega je razvidno i kakav je bio odnos partizanskih vlasti prema nadbiskupu Alojziju Stepincu i katoličkim svećenicima. Ako se imaju u vidu pristranost i neobjektivnost tadašnjih sudova, komisija za istraživanje zločina i svih drugih državnih ustanova i pojedinaca koji su »pisali« hrvatsku povijest, nužno se nameće pitanje: Kakva je to povijesna istina danas pred nama?

Tomislav Vuković

— Kao što je već spomenuto, kon-takti dr. Viktora Ružića s ondašnjim sušačkim župnikom Martinom Bubnjem za partizanske je vlasti bio težak zločin. Zato je tijekom istrage dr. Ružić trebao objašnjavati i odgovarati na brojna pitanja u vezi s tim, i to u ozračju potpune odsutnosti barem trunke morala partizanskih vlasti. Ona se ogledala u novoustoličnim, neupitnim i nedodirljivim ocjenama da su sve dotadašnje i planirane poslijeratne žrtve partizanskih egzekucija »zločinci« i »narodni neprijatelji«, a svi počinitelji zločina »osloboditelji« i »narodni heroji«.

Gradnja takve povijesti nije, razumije se, bila moguća bez grubog i vrlo često primitivnog krivotvorenja istine, kao što je to bilo u slučaju sušačkog svećenika.

Martin Bubanj rođen je 11. studenoga 1898. u Dol-Križišću u općini Kraljevica, malome živopisnom mjestu ponad Bakarca nasuprot Bakru, kroz koje se prolazi cestom od Zagreba prema Crikvenici preko Gornjeg Jelenja, od oca Vinka i majke Alojzije kao prvo od šestoro djece. Pučku je školu završio u rodnome selu, gimnaziju u Senju, gdje je i započeo bogoslovne studije, koje je završio u Zagrebu. Mladu je misu slavio 10. srpnja 1921. u župnoj crkvi Presvetog Srca Isusova u Dol-Križišću izabravši za mladomisničko geslo riječi psalma: »O Jahve, ljubim dom u kojem prebivaš, i mjesto gdje slava Tvoja stoluje« (28, 5).

Sjeme nesnošljivosti je bečeno

Prva mu je svećenička služba bila katehetska u Gospiću, odakle je premješten u Ogulin za kapelana i vjeroučitelja. Postao je potom vjeroučitelj na poznatoj sušačkoj gimnaziji, ali je nakon izvjesnog vremena po nalogu vlasti udaljen s tog mjesta. Njegovo se iskreno hrvatsko rodoljublje nikako nije uklapalo u tamošnje jako jugoslavensko ozračje, koje je prevladavalo u mnogim područjima javnoga života, pa su vlasti na taj način nastojale spriječiti njegov utjecaj na mlade. Tada ga je senjsko-modruški biskup Viktor Burić imenovao župnikom župe sv. Jurja na Trsatu. Uvidjevši ubrzo velike pastoralne potrebe na tome području, zauzimao se za osnivanje još jedne župe. Tako je od dijelova trsatske župe i riječke župe Uznesenja Marijina 13. siječnja 1938. osnovana nova župa sv. Ćirila i Metoda na Sušaku. Napravljen je i nacrt za novu župnu crkvu sv. Braće, župni stan i ostale prateće objekte po zamisli Ivana Meštrovića, ali je nastao problem lokacije. Naime, nekoliko utjecajnih pojedinca i predstavnika lokalnih vlasti žestoko su se usprotivili ostvarivanju te zamisli, pa je došlo do bezbrojnih rasprava, sve većih napetosti, čak i do mučnih situacija. Župnik Bubanj objavio je brojne članke u »Istini« i »Primorskim novinama« o opravdanosti i izboru mje-

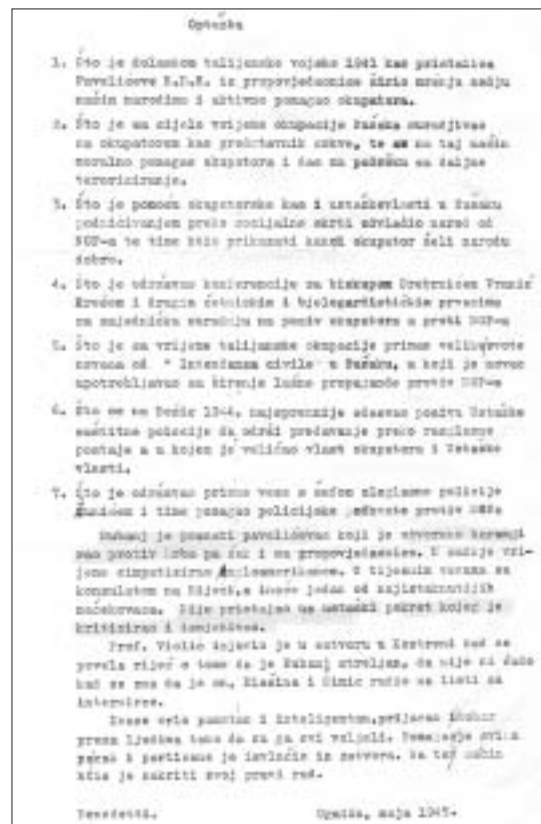
sta za gradnju nove crkve, ali do konkretnih rješenja, suglasnosti ili odobrenja za neku od predloženih lokacija nije došlo. Teško je dokazati, ali se s razlogom može pretpostaviti, da je već tada bačeno sjeme nesnošljivosti pojedinih osoba i gradskih struktura prema župniku Bubnju. Ono će, nažalost, donijeti puni »plod« nekoliko godina kasnije, po dolasku partizana na Sušak 21. travnja 1945. Župnik Bubanj uhićen je odmah među prvima i odveden u školu u Kostreni, gdje je bio zadržan nekoliko dana. Strijeljan je bez optužbe, suda i presude, najvjerojatnije, već 27. travnja iste godine nad jamom Bezdan u Kostreni i u nju bačen.

Ostao usprkos životnoj pogibelji

Da se nimalo nije osjećao krivim, vidi se ne samo iz njegovih iskrenih riječi roditeljima, koje je im je uputio u svojem posljednjem pismu, nego i iz činjenice kako je, prema svjedočenju jednog od njegovih znanaca, odlučio ostati u župi:

»No, on reče da nije nikad nikome naškodilo, štoviše mnoge je pomogao. Čak je rekao jednom zgodom da je i prof. Švalbu (Vida, konspirativno ime u partizanima) izvuкао iz zatvora...« (»Zvona«, Rijeka, travanj 1995, str. 4). Važno je u razumijevanju cijele situacije i istaknuti kako je potpuno bio svjestan životne pogibelji. Naime, nekadašnji mu je trsatski župnik Ante Sironić »donio oštri napad u tadašnjem 'Primorskom glasniku' (partizanskome glasilu). Uz njega su u istome listu napadnuti dr. Viktor Ružić, bivši ban, prof. sveuč. M. Mikuličić. No, Bubanj je bio prva meta« (»Zvona«, Rijeka, br. 10/254, listopad 1990, str. 1). On se ipak nadao, a svi su njegovi prijatelji i znanci mislili »da su o njemu kod partizana

Sve su žrtve »zločinci«, a počinitelji zločina »heroji«?

Sušački župnik Martin Bubanj

Faksimil partizanske optužnice protiv Martina Bubnja iz svibnja 1945, mjesec dana nakon što je već bio pogubljen

krive informacije« (isto). Nažalost, sva su nadanja i procjene bile krive! S vremenom je istina polako ipak izlazila na vidjelo, o čemu govori i njegov nasljednik, sadašnji župnik župe sv. Ćirila i Metoda Josip Manjgotić. On je godinama još u »olovnim vre-

»Jedan od izvršitelja još je uvijek živ, a dvojica su umrli. Ja sam s njime razgovarao, ali kada se o tome povede razgovor, neće ništa kazati. Tada je bio dvadesetogodišnjak« (»Na Sušaku podignuta prva spomen-ploča žrtvi komunističkog nasilja u Hr-

O 50. obljetnici ubojstva župnika Martina Bubnja župljani su mu u atriju crkve na Sušaku podigli spomen-ploču, ali zbog pritiska dijela lokalne javnosti i »viših« vlasti nije održana planirana proslava stote obljetnice njegova rođenja g. 1998. Naime, tada je još bilo živih sudionika i svjedoka tog zločina. Ako su još i danas živi, zbog odnosa sadašnjih najviših državnih vlasti u Hrvatskoj prema partizanskim zločinima, svi nalogodavci i počinitelji zločina nad kostrenskom jamom Bezdan mogu mirno spavati.

Imena počinitelja su poznata

— O partizanskome zločinu g. 1945. nad jamom Bezdan u Kostreni svojedobno je svjedočilo nekoliko svjedoka.

Lucija Cibić iz kostrenskog zaselka Šodića slučajno se zatekla u blizini stratišta i vidjela Bubnjevo pogubljenje:

»Mi žene smo otišle tamo vidjeti. Ali smo ih vidjele još žive kad su ih do jame dopeljali. Sakrile smo se iza jedne šmrike, daleko, ne blizu. Vidjeli smo da su doveli dvije osobe, postavili su ih kraj jame. Dovedi su ih partizani. Najprije su njega nešto ispitivali, pa su ga svukli, dali su mu molitvenik da moli. Vidjela sam ga ovako, iz profila. Ona je gospođa htjela vrisati. I tako smo mi kroz grm špijali. Onda su velečasnog opalili tu (pokazuje zatiljak) i bacili u jamu. A poslije su i gospođu, lijepu gospođu, od najviše pedeset godina. Onda smo pobigli ča s blagom« (»Zgrušana krv do gležnja«, »Večernji list«, 1. rujna 1990, str. 10).

Srećko Fužinac, voditelj nekadašnjeg istražnog centra Komisije za istraživanje ratnih i poratnih žrtava za područja bivših općina Delnice, Crikvenica, Čabar, Krk, Mali Lošinj, Opatija, Rab, Rijeka i Senj, opisao je cijeli partizanski postupak:

»Ljude su okupili u kostrenskoj školi te u jednoj sušačkoj vili, odakle su ih potom u više navrata, u kolonama odvodili do kostrenske jame Bezdan, njihovog stratišta. Tu je mučki ubijeno, prema iskazima svjedoka, nekoliko stotina ljudi vezanih žicom, preklanih i strijeljanih uz zapomagajući vrisak i jauke... Pristup jami tada i još mnogo nakon toga bio je zabranjen, a kasnije je minirana, zatrpna vapnencem i potom postala najobičnijim odlagalištem otpada« (»Na Sušaku podignuta prva spomen-ploča žrtvi komunističkog nasilja u Hrvatskoj«, »Novi list«, 18. svibnja 1995, str. 5).

Uz ostalo Fužinac je i izjavio:

»Dok su počinitelji ovog strašnog zločina u Kostreni, poslijeratni partizani, čija su imena poznata, a poznato je i to da nisu bili Hrvati, doživjeli i živjeli u počastima, dotle su njihove žrtve ponižavane a njihov strašni grob pretvoren je u smetlište« (isto, str. 4).

Starica Antonija Kerner prisjetila se također tih mučnih dana:

»Usred ljeta punih pet dana i noći uz jamu odjekivala je paljba. Potom su pucnji prestali, ali se čulo dozivanje u pomoć...« (»Večernji list«, 25. kolovoza 1990, str. 10).

jamom Bezdan: »Ovo vam pričam jer sam danas doživio udar da mi je došlo zlo videći jednog od kostrenskih partizana, dolazeći do obitelji, gdje sam bio pozvan da ugodim glasovir« (»Zvona«, Rijeka, travanj 1995, str. 4).

»Šuti ovaj Bezdan, šute još toliki«

Nakon tog zločina o njemu se gotovo pola stoljeća nije smjelo govoriti ni spominjati ga, no nekoliko je hrabrijih župljana sa župnikom Manjgotićem i prije demokratskih promjena odlazilo nad kostrensku jamu, palili su svijeće i molili za pokojnog župnika, kao i za sve druge bačene u nju. O 50. obljetnici ubojstva župnika Martina Bubnja župljani su mu u atriju samostanske crkve Milosrdnih

sestara sv. Križa na Sušaku 22. travnja 1998. podigli spomen-ploču, ali zbog pritiska dijela lokalne javnosti i »viših« vlasti, planirana proslava stote obljetnice njegova rođenja nije održana g. 1998. Naime, tada je još bilo živih sudionika i svjedoka tog zločina. Ako su još i danas živi, zbog odnosa sadašnjih najviših državnih vlasti u Hrvatskoj prema partizanskim zločinima, svi nalogodavci i počinitelji nad kostrenskom jamom Bezdan mogu mirno spavati.

Na spomen-ploči između ostaloga piše:

»Apostolu riječi Božje, neumornom dobrotvoru, istaknutom hrvatskom rodoljubu, žrtvi komunističkog nasilja.«

Županijski stožer za obranu digniteta Domovinskoga rata iz Rijeke podigao je g. 2002. spomenik nad jamom Bezdan u Kostreni na kojemu piše:

»Ovdje su tolikima nasilno prekinuti životi. Zašto na takav način?

Šuti ovaj Bezdan, šute još toliki 'osloboditelji'.

No, ne bojte se! Oni su mrtva straža na braniku slobode i samostalnosti Hrvatske.

To im šapuće uz molitve mi kako bi pokoljenja znala tko je tko bio onda i tko je danas.« ■

PARTIZANSKO KRIVOTVORENJE HRVATSKE POVIJESTI (6)

O »krojenju« hrvatske povijesti u interesu partizansko-komunističke ideologije, čije se razorne posljedice i danas osjećaju, pokazuje i polyslijeratno suđenje nekadašnjem banu Savske banovine dr. Viktoru Ružiću. Iz njega je razvidno i kakav je bio odnos partizanskih vlasti prema nadbiskupu Alojziju Stepincu i katoličkim svećenicima. Ako se imaju u vidu pristranost i neobjektivnost tadašnjih sudova, komisija za istraživanje zločina i svih drugih državnih ustanova i pojedinaca koji su »pisali« hrvatsku povijest, nužno se nameće pitanje: Kakva je to povijesna istina danas pred nama?

Tomislav Vuković

— Potrebno je nešto konkretnije reći i o optužbama koje su partizanske vlasti stavljale na teret dr. Viktoru Ružiću, u vezi sa suradnjom sa sušačkim župnikom Martinom Bubnjem. Koje je, dakle, »zločine« u tom kontekstu počinio dr. Ružić i što je to posebno zanimalo Oznine istražitelje? Bilješke saslušanja o tome govore:

»32. pitanje: Svojedobno ste iz Vatikana dobili veću svotu novca. Za koje je svrhe ista bila namijenjena?

Odgovor: Taj novac bio je namijenjen za pomoć internircima i stradalnicima, te je razdijeljen u te svrhe (sva su isticanja moja, T. V.), a kako je ostala jedna svota novca od 60.000 lira a interniraca nije više bilo, to sam tu svotu dao Socijalnom odsjeku NOO Sušak, gdje je bio predsjednik drug Matunović i to u zimi 1944... Primljena svota bila je u visini 300.000 lira... (Kazneni spis, Saslušanje od 19. srpnja 1945, str. 9).

83. pitanje: Kome je i na koji način dijeljen novac kojeg ste dobili iz Vatikana?

Odgovor: Kao što sam već spomenuo, novac iz Vatikana nisam htio sam dijeliti, već sam preko župnika Bubnja dao dati Marku Musturu za internirce, a mislim da je to bilo oko 90.000 lira, 100.000 lira dao sam Bubnju da ih razdijeli u Grobinštini, nekih 15.000 lira bilo je upotrijebljeno za petero tuberkulozne djece, koja su iz doma predata bolnici, ostalo bile su sitnije potpore povratnicima iz internacije, a 60.000 lira, kako sam spomenuo, dao sam pre-

dati mojoj šogorici Boženi Ružić za socijalne svrhe NOO-a...

87. pitanje: Da li su još koji put iz Vatikana dolazile slične sume novca Vama ili komu drugome?

Odgovor: Kako sam već spomenuo, razni logori primali su oveće svote za pomoć internircima. To znam do godine 1942.

88. pitanje: Da li znadete jesu li biskupi Srebić i Rožman raspolagali s takvim sumama novca za pomoć siromasima ili internircima?

Odgovor: Za biskupa Rožmana ne znam no, za biskupa Srebića čuo sam da je pomagao internirce, a ako biskupija nema nikakvih sredstava, to je, vjerojatno, ta pomoć bila iz tog vrela« (isto, str. 15).

Novac za četničku organizaciju?

Međutim, sud nije prihvatio takvo objašnjenje dr. Ružića nego mu je suprotstavio izjave dvojice svjedoka, Viktora Vukelića iz Sušaka i Zvonimira Petrinovića iz Svete Jelene kod Crikvenice. Oni su teško optužili dr. Ružića i župnika Bubnja da su novac za potrebite trošili u savim druge svrhe:

»Viktor Vukelić:

Župnik Martin Bubanj, kojemu je optuženik dao da dijeli pomoć primljenu od Vatikana, nagovarao me u prisutnosti poznatog četnika Jokića da pridem u četničku organizaciju Draže Mihailovića nudeći mi stanoviti iznos novca, što ja nisam primio, niti stupio u organizaciju.

Zvonimir Petrinović: U travnju ili svibnju 1942. nalazio sam se u tali-

Odbijeni svi svjedoci obrane

Među svjedocima izjave Martina Bubnja, svaga je sada suzdržano. Jednako vam potvrde raznih župa su prikazane potpore za stradalnike i internirce NOO-a i su:

1) župa Plešće	lit. 10.000.-
2) " Sv. Matej	" 9.000.-
3) " Sveti Lug	" 5.000.-
4) " Gerovo	" 6.000.-
5) " Čabar	" 15.000.-
6) " Klostrenka Sv. Barbara	" 2.500.-
7) " Draga	" 3.000.-
8) " Bakar	" 4.000.-
9) " Podvežica	" 5.000.-
10) " Trsat	" 5.000.-
11) " Klostrenka Sv. Lucija	" 5.000.-
12) " Gerovo	" 15.000.-
13) " Krasica	" 2.000.-
14) " Škrlevo	" 2.000.-
15) " Jelenje	" 10.000.-
16) " Kastav	" 8.000.-

Šta potvrde izjave su svjedoka dr. Viktora Ružića, te su prikazane u izjavi svjedoka Mirka Župana, župnika na Trsatu, Antona Sironića, župnika u Dragi, Josipa Linića, župnika u Grobniku, Julija Lazića, župnika na Kastvu, koji će svi posvjedočiti da je župnik Bubanj, znajući da su po vlastima proganjeni bili članovi pokreta, te ljude podupirao i zaštićivao ih... Osim toga predlažem saslušanje svjedoka: Mirka Župana, župnika na Trsatu, Antona Sironića, župnika u Dragi, Josipa Linića, župnika u Grobniku, Julija Lazića, župnika na Kastvu, koji će svi posvjedočiti da karitativan rad župnika Bubnja nije imao nikakve ciljeve koji su smjerali protiv NOF-a (NOF = Narodnooslobodilačka fronta, op. T. V.) i da su s novcem od župnika Bubnja najviše podupirane partizanske obitelji, jer su te potpore išle za one koji su stradali od okupatora« (»Krivični spis«, Žalba, 24. rujna 1945, str. 4-5). Dakako, sud je taj prijedlog o saslušanju novih svjedoka glatko odbio!

• Sve potvrde o primljenoj pomoći raznih župa od sušačkog župnika Martina Bubnja stavljene su na jedan dopis, s napomenom da sud može provjeriti njihovu istinitost, ali su one jednostavno odbijene

Bez ijednoga predočenog dokaza župnik Bubanj je proglašen »ustaškim organizatorom«, i to ne bilo kakvim nego, po izjavama svjedoka, promicateljem četništva koji je vrbovao ljude da pristupe protuhrvatskom i protukatoličkom pokretu Draže Mihailovića?! Također je sva humanitarna aktivnost dr. Ružića, opet bez ijednoga dokaza, prikazana kao svrstavanje na stranu »fašističkih zavojevača«.

Naprotiv nuđam preslušanje svjedoka: dr. Josipa Peteha, Sušak, Pavla Malvića, Kurelčev prelaz 13, Idu Raspor, Šetalište Dobrile, te biskupa dr. Viktora Burića, koji će posvjedočiti da je župnik Bubanj, znajući da su po vlastima proganjeni bili članovi pokreta, te ljude podupirao i zaštićivao ih... Osim toga predlažem saslušanje svjedoka: Mirka Župana, župnika na Trsatu, Antona Sironića, župnika u Dragi, Josipa Linića, župnika u Grobniku, Julija Lazića, župnika na Kastvu, koji će svi posvjedočiti da karitativan rad župnika Bubnja nije imao nikakve ciljeve koji su smjerali protiv NOF-a (NOF = Narodnooslobodilačka fronta, op. T. V.) i da su s novcem od župnika Bubnja najviše podupirane partizanske obitelji, jer su te potpore išle za one koji su stradali od okupatora« (»Krivični spis«, Žalba, 24. rujna 1945, str. 4-5). Dakako, sud je taj prijedlog o saslušanju novih svjedoka glatko odbio!

Na kraju, potrebno je još nešto reći o naknadno sastavljenoj optužnici Vojnog suda u Ogulinu protiv župnika Bubnja kako bi se upotpunila slika o bezobzirnom krivotvorenju povijesti partizanskih sudova. Ona je, kao što je već dokazano, prepuna neistina i nelogičnosti. Netko bi ipak mogao pomisliti da je njezina 6. točka prilično »teška« jer doslovce ističe da je Bubanj kriv »što se za Božić 1944. najspremnije odazvao pozivu Ustaške zaštitne policije da održi predavanje preko razglasne postaje a u kojem je veličao okupatora i ustaške vlasti.« Međutim, i taj je dio optužnice potpuno neutemeljen, u službi naknadnog opravdanja počinjenog zločina. Točno je da je Bubanj nastupio u radijskoj emisiji, ali je tom prilikom govorio isključivo o vjerskom sadržaju i poruci Božića. Zanimljivo je da je usputno spomenuo i brutalni partizanski zločin na otočiću Daksi kod Dubrovnika, koji se dogodio u listopadu 1944, što znači da se glas o njemu brzo proširio po cijeloj Hrvatskoj, pa i do Sušaka. On je spomenut u kontekstu brojnih uciviljenih i ožalošćenih obitelji koji dočekuju božićne blagdane. ■

U Bezdanku partizani bacili 200 Nijemaca i 50 domaćih izdajnika

U školu u Sv. Luciji privedeno je stotina osoba, ali je polovica njih nakon ispitivanja puštena kućama, izjavio je ljubomir Paškvan, predsjednik Općinskog vijeća

U školu u Sv. Luciji privedeno je stotina osoba, ali je polovica njih nakon ispitivanja puštena kućama, izjavio je ljubomir Paškvan, predsjednik Općinskog vijeća

Papagajsko ponavljanje o »domaćim izdajnicima«

— Teško je prihvatiti dugogodišnje razumijevanje, prikrivanje i umanjivanje partizanskih zločina gotovo svih vlasti u Hrvatskoj (kao i ne malog dijela hrvatske javnosti) od g. 1945. do danas. Dok je to donekle još i bilo shvatljivo zbog nekadašnjeg polustoljetnog antifašističkog i komunističkog totalitarizma u kojemu su nalogodavci i počinitelji zločina u puno slučajeva zauzimali istaknuta i vodeća mjesta u društvu, te su oni određivali što je zločin a što »herojski čin«, takav je odnos prema zločinima nad vlastitim narodom, nakon demokratskih promjena i osnutka samostalne Hrvatske države, najblaže rečeno, neočekivan. Tako se i u slučaju nepravdne osude dr. Viktora Ružića i bezobzirnog pogubljenja župnika Martina Bubnja (i tisuće sličnih) uporno i ustrajno u javnosti čuju riječi opravdanja zločina bez trunke kajanja, razložne argumentacije ili barem isprike:

»Predstavnici vladajuće koalicije u Kostreni, Ljubomir Paškvan, Zlatko Jurković i Davor Vičević, naglasili su kako općina Kostrena počiva na pozitivnom tekućinama antifašističke borbe i narodnooslobodilačkog rata, ističući kako partizani nisu terorizirali vlastiti narod... Osvrćući se na izrečene tvrdnje (Stožera za obranu Domovinskoga rata da je u kostrenskoj jami Bezdanku pobijeno od 500 do 1500 'razoruženih hrvatskih vojnika, žena i muškaraca', op. T. V.), članovi vladajuće koalicije naglasili su kako je, prema povijesnim podacima, u jami bačeno oko dvjesto vojnika okupatorske njemačke vojske te oko pedeset osoba privedenih zbog suradnje s okupatorom« (»U Bezdanku partizani bacili 200 Nijemaca i 50 domaćih izdajnika«, »Jutarnji list«, Zagreb, 6. lipnja 2002, str. 17). Dakle, osim papagajskog ponavljanja o »domaćim izdajnicima«, ni glasa o ubojstvima bez optužnice, suda, presude, dokazane krivnje i sl.!

janskom zatvoru u Rijeci skupa s optuženikom (dr. Ružićem, op. T. V.). On je meni i ostalim optuženicima govorio da se Draža Mihailović bori za pravednu stvar i da bi stoga trebalo da mu se partizani pridruže. Optuženik je davao meni i ostalim uhapšenima salame i hrane koju je dobivao izvana samo da nas pridobije za svoje ciljeve« (»Kazneni spis«, Zapisnik sudskog vijećanja, 1. rujna 1945, str. 1).

Ustaški organizator - promicatelj četništva?

Koliko su bile istinite optužbe svjedoka i koliko je sudu stalo barem do minimuma logike, pokazuje 5. točka optužnice:

»Javni tužilac Hrvatskog primorja u Sušaku u smislu čl. 12/I Odluke o zaštiti nacionalne časti Hrvata i Srba u Hrvatskoj tuži Viktora dr. Ružića što je...

5) ishodišći od Vatikana u cilju pomoći beskućnom i popaljenom narodu veću svotu novca, dao 190.000 lira poznatom ustaškom organizatoru i protivniku NOP-a župniku Martinu Bubnju da on s tim novcem raspolaze i po svom nahodjenju podijeli ('Krivični spis', Optužnica, str. 1). Čime je... djelom pod 5) vežući se uz kvislinskih elemente jasno dokazao svoj stav prema borbi, koju su vodili narodi Jugoslavije protiv fašističkih zavojevača« (isto, str. 2). Dakle, bez ijednoga predočenog dokaza Bubanj je proglašen »ustaškim organizatorom«, i to ne bilo kakvim nego, po izjavama svjedoka, promicateljem četništva, koji je vrbovao ljude da pristupe protuhrvatskom i protukatoličkom pokretu Draže Mihailovića?! Također je sva humanitarna aktivnost dr. Ružića, opet bez ijednoga dokaza, prikazana kao svrstavanje na stranu »fašističkih zavojevača«.

Uredno podijeljena pomoć

Partizanski sud nisu u donošenju presude pokobile ni uredno i pedantno sačuvane potvrde o podijel-

jenoj pomoći, koje je u korist optuženog dr. Ružića predočio Bubnjev nasljednik don Baltazar Ban. On je 22. rujna 1945. napisao dopis s vlastoručnim potpisom i žigom župnoga ureda sv. Ćirila i Metoda u Sušaku:

»Među papirima župnika Martina Bubnja, kojega ja sada zamjenjujem, našao sam potvrde raznih župa koje su primile potpore za stradalnike i internirce, i to:

1. župa Plešće lit. 10.000.-
2. župa Sveti Matej lit. 9.000.-
3. župa Crni Lug lit. 5.000.-
4. župa Cernik lit. 6.000.-
5. župa Čabar lit. 15.000.-
6. župa Kostrena, Sv. Barbara lit. 2.500.-
7. župa Draga lit. 3.000.-
8. župa Bakar lit. 4.000.-
9. župa Podvežica lit. 5.000.-
10. župa Trsat lit. 5.000.-
11. župa Kostrena, Sv. Lucija lit. 5.000.-
12. župa Gerovo lit. 15.000.-
13. župa Krasica lit. 2.000.-
14. župa Škrlevo lit. 2.000.-
15. župa Jelenje lit. 10.000.-
16. župa Kastav lit. 8.000.-

Ovu potvrdu izdajem na zamolbu dr. Viktora Ružića, te sam pripravan o istinitosti iste iskazati pred sudom kao svjedok.«

Pomoć partizanskim obiteljima

Presuda je, kao što je već spomenuo, bila očekivana, ali je dr. Ružić bio uporan, uložio je žalbu tražeći obnovu postupka.

Među razlozima je naveo:

»Ad 5/ Meni nije poznato da je župnik Bubanj za vrijeme okupacije radio u korist okupatora i njegovih pomagača, kako to obrazloženje optužnice kaže a da ničim to ne dokazuje. Meni je naprotiv poznato bilo da se je župnik Bubanj za vrijeme okupacije zauzimao za progone, da je pomogao mnoge obitelji pokreta i da nije razvijao nikakvu političku djelatnost protiv pokreta. Javni tužilac nije ničim ni pokušao dokazati da je Bubanj bio ustaški organizator i protivnik NOP-a.

PARTIZANSKO KRIVOTVORENJE HRVATSKE POVIJESTI (7)

O »krojenju« hrvatske povijesti u interesu partizansko-komunističke ideologije, čije se razorne posljedice i danas osjećaju, pokazuje i poslijeratno suđenje nekadašnjem banu Savske banovine dr. Viktoru Ružiću. Iz njega je razvidno i kakav je bio odnos partizanskih vlasti prema nadbiskupu Alojziju Stepincu i katoličkim svećenicima. Ako se imaju u vidu pristranost i neobjektivnost tadašnjih sudova, komisija za istraživanje zločina i svih drugih državnih ustanova i pojedinaca koji su »pisali« hrvatsku povijest, nužno se nameće pitanje: Kakva je to povijesna istina danas pred nama?

Tomislav Vuković

— Svakako je znakovito da se, bez obzira na to što su partizanske vlasti svećenika Martina Bubnja smatrale poznatim »ustaškim zločincem« te je bilo kakva suradnja s njime automatski proglašavana »svrstavanjem uz kvislinskih elemente«, kako to doslovce piše i u 5. točki optužnice protiv dr. Ružića, on se nigdje ne spominje u poslijeratnoj knjizi-pamfletu, koju su po napucima Ozne i uz pomoć Komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača priredili Joža Horvat i Zdenko Štambuk: »Dokumenti o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera« (Zagreb, 1946). No, svejedno je bio likvidiran po kratkome postupku.

Poraz partizanske povijesne »istine«

Jednako tako o njemu nema ni slova ni u svim drugim poslijeratnim knjigama tiskanima, razumije se, pod budnim okom partizanskih prvoboraca i komunističkih ideologa (pa i onih iz Rijeke i okolice). Npr. u pozamašnoj knjizi Rade Butorovića »Sušak i Rijeka u NOB« (Centar za historiju radničkog pokreta i NOR Istre, Hrvatskog primorja i Gorskog kotara, Rijeka, 1975), u kojoj se poimenično navode stotine »narodnih neprijatelja«, nema Martina Bubnja! Drugi autor, Vinko Antić, u svojoj knjizi također ne spominje Bubnja, nego samo dr. Ružića u kontekstu »sušačke buržoazije« (»Sušak-Rijeka i okolica u narodnooslobodilačkoj borbi«, »Rijeka-Zbornik«, Matica Hrvatska, 1954, str. 87 i 344-345). Budući da je teško pomisliti da su KP ili SUBNOR osjećali bilo kakvu grižnju savjesti zbog bezumnog zločina, onda se nameće najvjerojatniji zaključak: njihova je namjera bila: »Slučaj župnika Bubnja« najbolje ne spominjati i jednostavno ga prepustiti zaboravu!

No, usprkos tomu, partizansko-komunistička »službena« povijesna »istina« nije uspjela izbrisati iz kolektivne svijesti hrvatskoga naroda ubojstvo sušačkog župnika Martina Bubnja. Ono je ipak ugledalo svjetlo dana, te se danas spominje u nekoliko knjiga (Lucijan Kordić: »Mučeništvo Crkve u Hrvatskoj«, Ziral, Chicago, 1988, str. 20; Anto Baković: »Stradanje Crkve u Hrvata u Drugom svjetskom ratu«, Zagreb, 1994, str. 85; Jure Krišto: »Sukob simbola«, Nakladni zavod

Globus, Zagreb, 2001, str. 386, fusnota br. 182 i dr.). Bilo bi dobro da se netko odvaži cjelovitije i detaljnije istražiti i objaviti život, djelatnost i smaknuće svećenika Bubnja jer je, očito, riječ o jednome u nizu hrvatskih mučenika.

Veze dr. Ružića s Aprikom

Na kraju, potrebno je nešto reći i o spašavanju Židova, o čemu govori dr. Ružić. Naime, već je citirana njegova izjava Ozninim istražiteljima, koja svakako zaslužuje pozornost, da mu je nadbiskup Stepinac »slao bjegunce Srbe i Židove da im pomognem da se sklone« (»Moje uspomene«, isto, str. 49). Jednako je tako u žalbi partizanske suda na izrečenu presudu dr. Ružić napisao: »Kako se je župnik Bubanj zauzimao za članove pokreta koji su bili po Talijanima i Nijemcima progonjeni, kolikim Židovima je on pomogao, svakome je dobro na Sušaku poznato...« (»Krivični spis«, Žalba Okružnom sudu na presudu, bez datuma, str. 5).

Dakle, ovdje se nameće nekoliko pitanja: Zašto je nadbiskup Stepinac slao Židove upravo dr. Ružiću? Kako je župnik Bubanj pomagao Židovima? Je li postojala veza Stepinac-Ružić-Bubanj u spašavanju Židova? Postoje li pisana vrela ili svjedoci koji mogu barem djelomično odgovoriti na ta pitanja?

Više je razloga zbog kojih nije lagano dati odgovor ali je potrebno istaknuti nekoliko činjenica. Prvo, dr. Ružić je, očito, surađivao s nadbiskupom Stepincem u spašavanju Židova i bila mu je poznata zauzetost župnika Bubnja na tome području. Je li i u kojoj je mjeri to bio organizirani i zajednički pothvat sve trojice, potrebno je još istražiti. Drugo, kao što je poznato, dr. Ružić se nalazio na području pod talijanskom upravom, odakle su se Židovi zbog prilično blagonaklonog odnosa tamošnjih vojnih zapovjednika prebacivali u Italiju i druga sigurnija odredišta sve do kapitulacije Italije 8. rujna 1943. Treće, što je posebno važno, dr. Ružić je imao više nego dobre veze s jednim od sabirališta izbjeglih Židova u Italiji - malim talijanskim mjestom Aprica, na granici sa Švicarskom. Naime, tamo su živjeli roditelji njegove snahe Gilde Ružić (supruga njegova sina, također dr. Viktora Ružića). Znakovito je da je Gildina majka, Emilia Lanchieri prin-

Postoji li veza Stepinac-Ružić-Bubanj u spašavanju Židova?!

● Grafički prikaz don Cirillova puta kojim su Židovi prebjegli u Švicarsku

ceza iz Mantove, koja je preminula g. 1982, proglašena »pravednicom među narodima«.

Spašavanje po uputi iz Vatikana!

To talijansko selo, židovsko utočište u Drugom svjetskom ratu, u svojoj knjizi o zagrebačkim Židovima spominje i dr. Ivo Goldstein:

»U selu Aprica kraj Sondria u provinciji Sondrio, neposredno uz švicarsku granicu, sklonio se tijekom ratnih godina i izvjestan broj židovskih obitelji, gotovo 200 osoba, iz Zagreba i drugih dijelova Hrvatske (bilo je i Srba, ali i Hrvata, uglavnom anti-fašista). Mještani su ih sve zvali 'Zagabri'. Među njima bila je i obitelj Neufeld - otac Edo, odvjetnik, supruga Albina, i kćeri Lea i Vera. Bila je tu i Judita Hercler, koja se bez većih uspjeha zanimala u zagrebačkoj Židovskoj općini o sudbini svoje rodbine. Nakon kapitulacije Italije u taj su kraj stigli Nijemci. Tada su svi jedne noći preko planine prešli u Švicarsku« (»Holokaust u Zagrebu«, Židovska općina Zagreb, Novi Liber, Zagreb, 2001, str. 513).

Kao što se vidi, iz teksta dr. Goldsteina ne može se saznati tko im je pomogao da uopće dođu do Aprike i

● Ključne uloge u spašavanju zagrebačkih Židova imali su don Cirillo Vitalini i don Giuseppe Carozzi

Zbog Biblije »narodni neprijatelj«?

— Danas se u mnoštvu partizansko-komunističkih povijesnih krivotvorina i uklanjanja dokaza puno toga, nažalost, može samo naslućivati i predmijevati. Tako, najvjerojatnije, nije bez temelja razmišljanje kako su bezbožne partizanske vlasti dr. Viktora Ružića proglasile »narodnim neprijateljem« (uz ostalo) i zbog njegova materijalnog pomaganja Crkve u vremenu dok je bio ban. On je, naime, kao humanist i intelektualac s osjećajem za kulturne vrijednosti obećao materijalnu potporu za tiskanje prijevoda Svetog pisma vrhbosanskog nadbiskupa dr. Ivana Šarića, što se vidi iz korespondencije između nadbiskupa Stepinca i bana Subašića:

»U međuvremenu se nadbiskup Stepinac obratio banu dr. Ivanu Subašiću moleći ga da za ovu svrhu podijeli pripomoć, koju je bio obećao njegov prethodnik dr. V. Ružić« (Aleksa Benigar: »Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal«, 2. popravljeno i prošireno izdanje, Glas Koncila i Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu, Zagreb, 1993, str. 261).

da kasnije prijeđu u Švicarsku? On samo navodi dva povijesna vrela u fusnoti br. 197 na str. 513: tekst Mirka Mirkovića u Biltenu Zagrebačke židovske općine (br. 37/1994) i dopis Judite Herzler iz Aprike, koji se nalazi u Židovskom muzeju u Beogradu (reg. br. 4853). Nažalost, u njima se ne spominje nitko od organizatora i sudionika u spašavanju (niti itko od spomenute »trojke«: Stepinac-Ružić-Bubanj). Šutnja zagrebačkih Židova o osobama koje su im pomogle da dođu do talijanske Aprike i odatle prijeđu u Švicarsku u noći 12. rujna 1943. nikako se ne može svrstati u partizansko krivotvorenje hrvatske povijesti. No, ona svakako ne pridonosi osvjetljavanju povijesne istine, za razliku od talijanske javnosti koja je bila puno osjetljivija i nije prepustila zaboravu svoje sunarodnjake zaslužne za spašavanje Židova zvanih »Zagabri«. Za hrvatsku je povijest tek ostalo zapisano da su se oni jednostavno »sklonili« u Apriku i jedne noći »prešli« u Švicarsku. Za razliku od takvog (površnog i u biti ipak nepoštenog) odnosa, glasovite i utjecajne talijanske novine u detalje su opisale cijeli pothvat sa svim sudionicima spašavanja 218 Židova »dalla Cro-

azia« (»iz Hrvatske«), među kojima su bili i don Cirillo Vitalini, župnik u selu Bratta, nedaleko od Aprike, i don Giuseppe Carozzi, koji je izravno iz Vatikana dobio upute da se zauzme za hrvatske Židove (Grazia Maria Mottola: »E' vero, salvammo i 218 ebrei dall' Aprica - Istina je, spasili smo 218 Židova iz Aprike«, »Corriere della sera«, 6. prosinca 2001, str. 54). O brojnim drugim, zanimljivim i autentičnim, detaljima spašavanja zagrebačkih Židova pisali su i drugi talijanski autori pod dojmivim novinskih naslovima kao: Pierangelo Melgara: »Quella notte in cui gli Ebrei...« - »One noći kad su Židovi...«, Gerardo Monizza: »Don Cirillo, la fede permeata di umanità?« - »Don Cirillo, vjera prožeta čovječnošću«, Tullio Viviani: »Sacerdote Cirillo Vitalini« - »Svećenik Cirillo Vitalini«, nepotpisani autor: »Il 'sacco' di Bratta del settembre '44« - »Naprtnjača' iz Bratte u rujnu '44« i dr. Svakako bi poradi povijesne istine trebalo podrobnije istražiti i spomenutu akciju spašavanja zagrebačkih Židova i na temelju relevantnih podataka osvijetliti vezu Stepinac-Ružić-Bubanj.

Nije zgorega i spomenuti kako su u »slučaju dr. Ružića« članovi suda Bernard Brnabić iz Sušaka i Josipa Ružić iz Hreljina, te sudski istražitelj Veljko Vučinić iz Sušaka zbog ratnih i poratnih »zasluga« dobili visoka državna odličja - »Partizanske spomenice« (Vinko Antić: »Sušak-Rijeka i okolica u narodnooslobodilačkoj borbi«, »Rijeka-Zbornik«, Matica Hrvatska, 1954, str. 548 i 549). Nikada i nikome nisu odgovarali za sramotnu sudsku presudu! Nasljednici dr. Ružića pokrenuli su reviziju sudskog postupka, ali na njihovu žalost hrvatska stvarnost već dosta dugo nije onakva kakvu je željela većina hrvatskoga naroda! ■

● Fotografije zagrebačkih Židova u Apriki. Na prvoj slici supruga zagrebačkog rabina Mira Gavrin (treća zdesna) s djecom i prijateljima, na drugoj slici prof. Druker s članicama ženskoga zbora